

5. Opprykk til universitet

Med bakgrunn i Mjøs-utvalgets innstilling ble det ved revisjonen av universitets- og høyskoleloven i 2002 besluttet at høyskoler kunne søke om opprykk til vitenskapelig høyskole eller universitet. I 2005 ble Norges landbrukshøgskole akkreditert som universitet (Universitetet for miljø- og biovitenskap) og Høgskolen i Stavanger ble Universitetet i Stavanger. I 2006 fikk vi Universitetet i Agder og i 2007 Universitetet i Bodø.

Faglige krav til et universitet er blant annet å ha fem utdanningstilbud som gir mastergrad og fire separate doktorgradsløp. Evaluering og akkreditering i henhold til kravene skjer av NOKUT før saken avgjøres av Kongen.

Den eneste reelle forskjellen på institusjonskategoriene *høyskole* og *universitet* er at en høyskole må ha akkreditering fra NOKUT for nye utdanningsprogram over bachelor-nivået, et universitet kan selv stå for kvalitetssikringen for slike program. Implisitt fører overgangen til universitet til større vektlegging av forskning, dette vil ha konsekvenser også for undervisningen. Kortere, yrkesrettede utdanninger får utvilsomt mindre oppmerksomhet, forskning fortrenger erfaring som basis for undervisningen. Øket prestisje for institusjonen lokalt og nasjonalt er en åpenbar drivkraft. Et nytt universitet vil likevel forbli lite synlig internasjonalt hvis det ikke er kjent og anerkjent for sine faglige spesialiteter.

NOKUTs direktør, Terje Mørland, har advart mot de uheldige sidene ved opprykks-ordningen.⁹ Mørland påpeker at mangfoldet i utdanningstilbudet blir svekket:

«Fokus på å styrke forskningen og etablere tilbud på master- og doktorgradsnivå kan gå på bekostning av

⁹ Mørland T. Alle vil bli universitet, *Aftenposten* 4.mai 2010.

bachelor-tilbudene. I så fall kan vi risikere at de store profesjonsutdanningene som sykepleie, lærer og ingeniør blir skadelidende i form av redusert kvalitet eller kapasitet. Man kan også spørre seg om kvantitative krav om fire doktorgrader og fem mastergrader fører til at institusjonene etablerer smalere og mindre robuste programmer enn de ellers ville ha gjort.

Slike bivirkninger har vært relativt uproblematisk til nå, men konsekvensene kan bli større når mange høyskoler ønsker å kvalifisere seg til universitetstittel samtidig. Å styrke forskningen og etablere master- og doktorgrader er kostbart. Økt forskningskapasitet krever økt kompetanse i staben, mer driftsmidler og ikke minst at det settes av mer tid til forskning. Til sammen blir dette store summer. Men en universitetsakkreditering er ikke en finansieringsmekanisme. Man får ikke mer penger som universitet enn som høyskole. Høyskoler med universitetsambisjoner bør derfor tenke nøye gjennom hva det vil koste å kvalifisere seg til universitetsstatus og utvikle seg videre på dette nivået.»

Likevel har de fleste høyskolene fortsatt å sikte mot universitetsstatus – godt hjulpet av regjeringens ambisjoner om færre og større institusjoner.

5.1 Eksempel: Universitetet i Stavanger

Ambisjonene om et universitet i Stavanger kom til uttrykk gjennom et politisk engasjement på begynnelsen av 1960-tallet. Et 1300 dekar stort område på Ullandhaug ble på midten av tiåret båndlagt til universitetsformål og fikk navnet Universitetsområdet. Engasjementet i Stavanger den gang resulterte ikke i et universitet. Stortinget vedtok imidlertid, på

grunnlag av Ottosen-komiteens innstilling, å etablere distriktshøyskoler, hvorav en i Stavanger i 1969.

Rogaland distriktshøyskole fikk stor betydning for utviklingen av vitenskapelig kompetanse, forskning og bredde i studietilbud i Stavanger. Etableringen av stiftelsen Rogalandsforskning (RF) i 1973 betydde også mye for utviklingen av et forskningsmiljø i regionen.

Neste gang det ble blåst liv i universitetstanken i Rogaland, var på slutten av 1980-tallet. Da var Hernes-utvalget i sving med å utrede høyere utdanning. Heller ikke i denne utredningen ble det foreslått å etablere et universitet i Stavanger. Men forslag fra utvalget fikk betydning for universitetsutviklingen, herunder felles stillingsstruktur ved universiteter og høyskoler og muligheten for opprykk til professor.

I 1994 gikk sju høyskoler i Stavangerregionen sammen til én: Høgskolen i Stavanger (HiS). Det var seks statlige høyskoler og en privat som med sine fagporteføljer gikk inn i HiS. Institusjonene hadde tilholdssteder ulike steder i Stavanger før alle unntatt en flyttet inn i flere nybygg på Universitetsområdet på Ullandhaug i perioden 1972–95. Nedenfor gis et kortfattet historisk riss av høyskolene som dannet HiS.

Høgskolesenteret i Rogaland (HSR) ble etablert i 1986 ved en fusjon mellom Rogaland distriktshøyskole (RDH) fra 1969 og Stavanger ingeniørhøyskole fra 1977 med røtter tilbake til Stavanger Tekniske aftenskole fra 1878, Stavanger Elementærtekniske dagskole fra 1913 og Stavanger tekniske fagskole fra 1944. I 1987 ble HSR gitt formell adgang til å tildele graden sivilingeniør, en milepæl for universitetsbyggingen. HSR var ved høgskolefusjonen i 1994 organisert i fire avdelinger: kultur- og samfunnsfag, humanistiske fag, økonomisk-administrative fag og teknisk-naturvitenskapelige fag.

Norsk hotellhøgskole (NHS) ble etablert i 1984 med røtter tilbake til Norsk Hotelfagskole, som ble opprettet i Oslo i 1912, flyttet til Sola Strand Hotel i 1952 og overtatt av staten i 1973. NHS fikk i 1994 rett til å tildele mastergrad: MSc i internasjonal hotell og reiselivsadministrasjon, nesten 10 år før mastergrader kom i de andre statlige institusjonene.

Stavanger sykepleierhøgskole ble etablert i 1988 ved fusjon mellom Stavanger Sanitetsforenings sykepleierskole fra 1920 og Røde Kors sykepleierskole fra 1946. Begge skolene ble overtatt av staten i 1981.

Rogaland Musikkonservatorium har sitt utspring i Stavanger Musikkonservatorium fra 1945. Konservatoriet skiftet navn i 1971 og ble statlig høgskole i 1988. Musikkutdanningene flyttet inn i nybygg i 1979, i nær tilknytning til Stavanger Symfoniorkester, og konserthuset.

Stavanger lærerhøgskole (SLH) ble opprettet i 1978, men har røtter tilbake til 1800-tallet. Statens lærerskoleklasser kom til Stavanger i 1954 og ble omdøpt til Stavanger offentlige lærerskole i 1961 og til Stavanger lærerskole i 1969. SLH tilbød fra 1987 hovedfag i spesialpedagogikk.

Sosialhøgskolen i Stavanger ble etablert som Stavanger sosialskole og statlig institusjon i 1966 og høgskole i 1980. Institusjonen tilbød i 1994 sosionom- og barnevernspedagogutdanning. Den norske kirkes menighetshøgskole var en privat høgskole etablert i 1989.

De to nasjonale spesialpedagogiske sentrene Senter for atferdsforskning og Senter for leseforskning ble knyttet til HiS fra 1995, begge med utspring i SLH. Universitetstanken var ikke framtreddende de tre første årene etter 1994, også fordi Stortinget nettopp hadde sagt at Norge ikke trengte flere universiteter.

Forskjellen på en statlig høgskole og et universitet var først og fremst rett til å ha høyere grads studier. Tross begrensningene i rammebetingelsene hadde institusjonen klart

å få politiske vedtak for flere utdanninger på hovedfagsnivå. Fra 1997 ble det derfor et mål å etablere doktorgradstudier ved HiS. Håpet om å få doktorgradsrett var gryende etter at Jon Lilletun fra Agder ble statsråd – også Høgskolen i Agder ville ha doktorgrad og universitetsstatus.

I 1998 sendte høyskolene i Stavanger, Agder og Bodø inn søknader om rett til selvstendig forskeropplæring. Etter en omfattende faglig vurdering fikk HiS i 1999, som første statlige høgskole, rett til å tildele doktorgrad på to områder: petroleumsteknologi og offshoreteknologi. Nå kom det for alvor fart i universitetssaken på ny. Strategidokumentet *Fra høgskole til universitet 2000–2005* ble vedtatt av HiS-styret. Strategien var inspirert av ny svensk utdanningspolitikk, hvor tre høyskoler fikk universitetsstatus i 1999.

Mjøs-utvalget la fram sin innstilling i 2000 og oppfølgingen åpnet for nye universitetsetableringer. For HiS handlet det nå først og fremst om å bygge opp flere doktorgradsutdanninger; kravet for universitetsstatus var fire. De andre kriteriene oppfylte HiS allerede. I 2002 sendte HiS to nye doktorgradssøknader, en for spesialpedagogikk og en for risikostyring og samfunnssikkerhet. Etter omfattende faglige vurderinger fikk HiS i 2003 rett til å etablere de to nye forskerutdanningene. Samme året ble universitetssøknaden levert. Styret for NOKUT anbefalte søknaden til Kongen høsten 2004 og fra 1. januar 2005 kunne høyskolen ta i bruk universitetsnavnet.

UiS-historien er en beretning om en institusjon som utfordret myndighetenes rammebetingelser, grep mulighetene innen utdanning, forskning og campus-utbygging. Helt siden universitetstanken ble sådd rundt 1960, hadde et samlet